

Illegala signalkräfter slår ut flodkräftan

Foto: Robert Henriksson Signalkräftans intåg i svenska vatten har inneburit dödsstöten för flodkräftan.

Flodkräftan är akut utrotningshotad. Det beror till stor på att folk sätter ut illegala signalkräfter i sina vatten.

Roslagsfiskare Ulf Lindquist håller upp dagens fångst av kräftor. Fisket går ganska bra. Men inte så bra som det gick i början av 1900-talet. Då var fångsterna tio gånger större. Erken var en av Sveriges bästa kräftsjöar och det byggdes till och med ut en järnväg till sjön för att frakta fångsterna.

Men på trettioalet kom pesten. Flodkräftorna slogs ut helt.

Pesten hade vandrat från USA via Italien och Centraleuropa. Därifrån hade den spridits till Ryssland och Finland.

Från Finland importerades levande och sjuka kräftor till Stockholm. Något ljushuvud slängde ett parti i Mälaren år 1907. Sedan var det kört.

Kräftfisket i Mälaren slogs ut på några veckor. Sommaren därpå dog nästan alla kräftor i Sveriges då bästa kräftsjö Hjälmarén. Och sedan spred sig svampsjukdomen obevekligt över landet.

Flodkräftorna, *Astacus astacus*, har levt i nuvarande Sverige i närmare tio tusen år, sedan senaste istiden. De har aldrig tidigare träffat på kräftpesten, och därför saknar de all motståndskraft.

Kräftorna i Amerika däremot, de är vana. De har under många tusen år utvecklats i en miljö där kräftpesten, *Aphanomyces astaci*, förekommer. Därför har amerikanska kräftor normalt god motståndskraft mot kräftpesten. Kräftor kan leva, även om svamparna koloniserar deras kroppar.

På sextioalet började Fiskeristyrelsen importera signalkräfter, *Pacifastacus leniusculus*, från USA.

–Det var så man löste saker på sextioalet, säger Lennart Edsman, som är kräftforskare på Fiskeriverkets sötvattenslaboratorium i Drottningholm.

Det var förstås trevligt att människor i Sverige åter kunde börja fiska de läckra och populära skaldjuren.

Men vad Fiskeristyrelsens folk antagligen inte förstod på sextioalet var att de med signalkräftornas införande utdelade dödsstöten åt de flodkräftor som trots allt levde kvar i svenska vatten.

En sjö kan hämta sig från en attack av kräftpest. Sporerne lever inte många timmar utan en levande kräfta som värddjur. Om flodkräftorna har dött av en pestattack går det i princip att kolonisera vattendraget med flodkräftor igen.

Men inte om det finns signalkräfter. Då kommer kräftpesten att finnas i vattnet för all framtid, och flodkräfter kan aldrig mer leva där.

Det här har Fiskeriverkets experter numera insett. I dag råder stränga regler för var folk får sätta ut signalkräfter. Man måste ansöka hos länsstyrelsen.

Men många människor bryter mot reglerna. De sätter ut signalkräfter på eget bevåg. Och då kommer pesten.

Flodkräftornas sista utposter faller en efter en: ett biflöde till Ljusnan i Ljusdal, Dellensjöarna i Hudiksvall, Indalsälven är några vatten där kräftpest har rapporterats den senaste tiden.

Ett trettiotal utsättningar av signalkräfta har polisanmälts. Ingen har hittills fällts för brottet.

–Polisen verkar anse att det är ett Åsa-Nisse-brott. Ungefär som att palla äpplen, säger Lennart Edsman.

Han berättar om ett av de mest flagranta exemplen: när TV 3 spelade in ett program om en person med kräftfobi, som skulle behandlas med hjälp av beteendeterapi. Terapin utfördes med hjälp av signalkräfter på en brygga i Salem, vid en av Stockholmstraktens sista kvarvarande flodkräftssjöar. Några kräfter föll i vattnet mitt under tv-inspelningen. Men inte ens den inspelningen räckte till en fällande dom.

Forskarna uppskattade redan på åttiotalet att bestånden av flodkräfta hade minskat med 95 procent. Sedan dess har det gått ännu mer utför.

Provfisken i början av åttiotalet visade att 4,3 procent av kräftfångsterna var signalkräfta. Vid de senaste provfiskerna, 2006 och 2007, var 86,6 procent av fångsterna signalkräfta.

Flodkräftan står redan på Artdatabankens röda lista som "starkt hotad". Men nästa år ska den klassas upp till "akut hotad". Det är sista stadiet innan en art betraktas som "försvunnen".

Erik Degerman är biolog på Fiskeriverkets enhet i Örebro. Han anser att signalkräftans införande i Sverige är helt och hållet en negativ utveckling.

–Det är utan tvekan dåligt. Vi ska behålla den svenska faunan så långt vi kan. Det är ju arter som har anpassats här i tusentals år. Historien har lärt oss att nästan alla introduktioner från främmande kontinenter blir ekologiska katastrofer.

Men både Lennart Edsman och Erik Degerman håller med om att signalkräftan i dag är en fantastisk resurs för många svenskar.

Troligen fångas 1 500 ton om året, och varje kilo är värt ungefär 250 kronor för fiskaren. Fiskeriverkets experter tror att signalkräftorna är den ekonomiskt viktigaste sötvattensart som finns i dag i Sverige. Men då räknar de med en omfattande svart ekonomi, som aldrig kommer till Skatteverkets kännedom.

Å andra sidan: Flodkräftorna har mycket större värde för den biologiska mångfalden, som ursprunglig svensk art. Men de har även ett stort ekonomiskt värde. Flodkräfter betingar mer än dubbelt så mycket pengar per kilo som signalkräftorna.

Dessutom bygger dagens illegala utsättningar av signalkräfter ofta på okunnighet och missförstånd. Folk tror att de i små kalla, magra sjöar i Norrland ska kunna häva in samma mängder med lönsamma signalkräfter som de mest lyckosamma fiskarna i Hjälmarens och Vättern.

–Det är otroligt korkat att sätta ut kräfter norrut. Det enda man kan garantera är att de förstör fisket av flodkräfta, säger Lennart Edsman.

Han vill slå hål på myten om att signalkräfter växer till sig dubbelt så snabbt som flodkräfter.

–Det är ingen skillnad. Tillväxten beror på hur mycket kräfter det finns, på temperatur, näring och bottenstrukturer. Inte på arterna.

I dag står vi inför fullbordat faktum. Signalkräftorna lever i en stor del av vattendragen i södra Sverige, och där finns ingen väg tillbaka.

Vi kommer aldrig att få veta hur situationen för flodkräftorna skulle ha varit i dag, om inte importen av signalkräfta hade tagit fart på sextiotalet.

Nu försöker forskarna så gott de kan rädda livet på de sista kvarvarande flodkräftorna. Lennart Edsman är huvudman för åtgärdsprogrammet. Det går bland annat ut på att bevara Gotland som ett reservat för flodkräftorna och att i värsta fall utrota mindre bestånd av signalkräfta med hjälp av insektsgift. Fiskerättsinnehavare som har rester av flodkräfta kan få ekonomiska bidrag för att bättra på beståndet.

En fråga återstår: Är det sant att flodkräfter är godare än signalkräfter?

Forskarna vid Drottningholms sötvattenlaboratorium gjorde ett blindtest häromåret, i samband med en fest. Ett trettiotal personer medverkade. De kunde inte hitta någon signifikant skillnad.

–Koket är viktigast, säger Lennart Edsman.

Karin Bojs
karin.bojs@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.